

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Шершенюк О.М., к.е.н., доцент,

Бабайлов В.К., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Як впливає з трудової теорії вартості, в основі створення вартості лежать витрати праці, праці людини [1]. Тому дослідження ролі, місця людини в організації вартості в економіці в цілому, а значить і в підприємстві, зокрема, як специфічній формі економіки, завжди актуально. Мета доповіді – оцінка розуміння ролі і місця людини в економіці великим економістом А. Смітом.

Сміт першим зрозумів, що людина – істота не тільки біологічна (природна, тварина) і соціальна («соціальна тварина» по термінології Аристотеля), а й економічна. Він ввів поняття «економічна людина» (*Homo economicus*). До Сміта в цій триєдності бачили тільки протиріччя, яке вирішувалось в основному через насильство, війни. Мальтус бачив вирішення соціальної проблеми перенаселення виключно через війни. Сміт вперше прийшов до висновку, що необхідно шукати узгодження біологічного і соціального в людині за допомогою економічного. Саме економічне, економічний механізм визначає соціальне, а не навпаки. Саме «економічній» людині належить винахід таких економічних механізмів як поділ праці; ринковий механізм; конкуренція; приватна власність.

А. Сміт довів, що саме завдяки розподілу праці люди взаємодіють між собою, підвищуючи власний добробут і загальний добробут країни.

Виходячи з рис людської природи, А. Сміт довів, що в основі «економічної» людини лежить і прагнення людини до власної вигоди через обмін товарами. Він першим висунув революційну для свого часу думку про те, що обмін відбувається лише там і тоді, де і коли він вигідний обом сторонам. Людина переслідує власні цілі, але при цьому вона змушена робити те, що потрібно суспільству в цілому. А хто ж його змушує це робити? А. Сміт відповідає: «невидима рука ринку». До Сміта на обмін дивилися трохи інакше. Сміт прийшов до висновку, що для досягнення таких суто економічних явищ, як «продуктивність праці», «економічний прогрес», краще використовувати саме економічний інтерес, потреби людини. Потреби задовольняються через обмін товарів, вони – рушійна сила розвитку економіки.

Сміт усвідомив і те, що в основі економічного розвитку (і як наслідок і соціального прогресу) лежать не тільки потреби, а й конкуренція, дух суперництва. Конкуренція – це економічна боротьба між виробниками за виготовлення якомога привабливіших товарів, залучення якомога більшої кількості покупців і отримання якомога більшої вигоди. Для того щоб діяла чесна і справедлива (в економіці її називають «досконалою») конкуренція, ринкова економіка повинна забезпечити дію головного принципу – свободи конкуренції, свободи вибору. Це означає, що кожен виробник повинен вирішувати для себе проблеми: що і як робити, кому продавати, яку ціну

вимагати, як витратити отримані гроші. Так само і покупець повинен вільно розпоряджатися своїми грошима і вільно вибирати: який товар, за скільки, де і у кого купувати. Принцип свободи – основний принцип ринкової економіки. Саме з цим принципом пов'язаний і такий економічний базис як приватна власність. Власність – досить складна категорія, яка вбирає в себе і економіку, і право, і має, так би мовити, «біологічні коріння», які простягаються в тваринне походження людини. Досить згадати, що тварини дуже пильно охороняють свої «володіння», б'ються навіть з родичами за свої території. Сьогодні ніхто не заперечує, що власність – велике досягнення людської цивілізації, потужний стимул для трудової активності людей. Право приватної власності передбачає право володіння, користування і розпорядження певним майном. Воно означає, що господар майна може робити з ним все, що забажає, якщо це не порушує інтересів інших членів суспільства (соціуму). Воно є потужним стимулом економічних прагнень людини, основою економічного і соціального прогресу.

А. Сміт багато роздумів присвятив таким поняттям, як соціальна і економічна справедливість, він розрізняв ці поняття і прийшов до висновку, що найбільш справедливий соціальний устрій може бути забезпечено там, де буде надано право кожному вільно конкурувати своїм умінням і капіталом з умінням і капіталом інших [2]. Великий шотландець А. Сміт побудував свою струнку соціально-економічну систему не всупереч, а виходячи з жаданої, егоїстичної природи людини. Він першим зрозумів, що в економічних відносинах не треба покладатися на альтруїзм чи гуманні риси людського характеру. Для того щоб досягти своїх цілей, краще звернутися до їх егоїзму і такої риси людського характеру, як схильність до обміну.

Література:

1. Бартенев С.А. Экономические теории и школы (история и современность): Курс лекций / С.А. Бартенев – М.: БЕК, 1996. – 352 с.
2. Социальная экономика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://econominfo.ru>. – Заглавие с экрана.

РОЗВИТОК КООПЕРАЦІЇ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ¹

*Щербина Т.В., к.е.н., доцент,
Погорілий Д.В., аспірант*

ННІ БТ «УАБС» Сумський державний університет

В останні роки частка експортної виручки, яка надходить за реалізацію товарів сільськогосподарського виробництва на зовнішніх ринках, у загальному

¹ Матеріал підготовлено в рамках НДР «Моделювання та прогнозування поведінки фінансових ринків як інформаційний базис забезпечення фінансової стійкості та безпеки держави» № державної реєстрації 0117U003936